

Nr 3 2014

Åarjelsaemien gærhkoepiaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

Plantekunnskap videreført. Side 4

Konfirmandläger. Sid 7-9

Nejla båtsoeburrie-jielemem guvvede. Bielie 24

Respekt for forfedrenes land

Vern av landområder var tema både under en markering mot vindmøllepark og i gudstjenesten i Kalvvatnet.

Den siste helga i juli var den årlige gudstjenesten i Kalvvatnet. Samtidig var det en demonstrasjon mot planene om en vindmøllepark i området.

Det er planlagt at det skal opp 72 vindmøller i Kalvvatnet. På lørdagen var det rein-

beitedistriktene Voengelen-Njarke og Åarjel-Njarke samt Naturvernforbundet som sto for programmet.

Thomas Åhrén, fra sametingsrådet, åpnet hele arrangementet og sa tydelig ifra om at sametinget er imot bygging av vindmølleparken. Folk fra Naturvernforbundet forklarte hvilke konsekvenser en utbygging vil få. Jörgen Stenberg fra Malå kom og fortalte hvor-

dan det ble i samebyen han er medlem i, etter det ble satt opp vindmøller der. Ellinor Jåma, lederen for Norske reindriftsamers landforbund, holdt avslutningstalen for markeringen.

BARNEPROGRAM

På søndagen var det også et barneprogram som Saemien Åålmegeeraerie / Samisk menighetsråd sto for. De begynte inni

lavvoen med et lite joikekurs som Anne-Grethe Leine Bientie sto for, mens andre lette fram reinskinn som de kunne sitte på ute i det fine været.

Etterpå ble det samisk sløyde der. Anna Malene Jönsson sto for sløyden. Barna fikk en bit av horn som de fikk pusse på. Etterpå fikk de en skinnreim som de tvinnet og festet perler og hornbiten i, så det ble til et smykke eller armbånd. Resultatet var imponerende.

GUDSTJENESTE

Søndag var det gudstjeneste som Bierna Leine Bientie holdt.

– Vi samer tenker at landområdene er hellige, sa Bierna i sin preken.

Respekt for skaperverket gikk igjen i salmer, tekster og bønner.

Siden han hadde sin siste gudstjeneste i Kalvvatnet, fikk han gaver og det ble holdt taler. Han fikk blant annet *guksie* / kokse fra Voengelen Diehtie og et slakt fra Voengelen-Njarke.

Anne-Grethe, Bierna sin kone, fikk også et smykke. Smykket var en lassoring, som skal hjelpe henne å holde styr på Bierna etter han hadde gått av med pensjon.

UNGDOMMEN ROPER UT

På søndag fikk folket også høre ungdommens mening. Elsa Marie Kappfjell leste sitt leserinnlegg som hun hadde skrevet mot den planlagte utbyggingen av vindmølleparken. Hun forklarte hva Kalvvatnet betyr for samer i dette området, og hun fikk fram at også ungdommer bryr seg om hva som skjer med sommerlandet deres og reindriften.

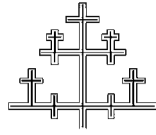
Den helgen kom det nesten 200 personer opp til Kalvvatnet for å være med på gudstjenesten og for å markere at man ikke kan gjøre hva som helst med landområdet der samene holder til. På en store plakat stod det: "Baajh vaeride árrodh! La fjellene være!"

MAIDI KRISTIN
KAPPFJELL-ÅHREN

FOTO: ANNE-GRETHE LEINE BIENTIE

Etter at Elsa Marie Kappfjell hadde lest sine tanker om den planlagte utbyggingen, stilte hun opp med plakat.

Takk for meg!

Nå er tiden kommet da jeg skal takke for meg og slutte som redaktør i Daerpies Dierie.

Det gjør jeg med tungt hjerte og lettet sinn. Det er med andre ord motstridende følelser. På den ene siden fylles jeg med vemod over at en givende og spennende epoke i mitt liv er over. I 1997 var jeg med på å starte Daerpies Dierie og deretter har jeg vært redaktør og leder. På den andre siden føler jeg en lettelse over å slippe å ha hengende over meg alle tidsfristene og bekymringene for om det blir nok stoff til et nytt blad – og redaktørens egentlige

”Følelsen av både vemod og lettelse forsterkes av at jeg også blir pensjonert fra tjenesten som prest.”

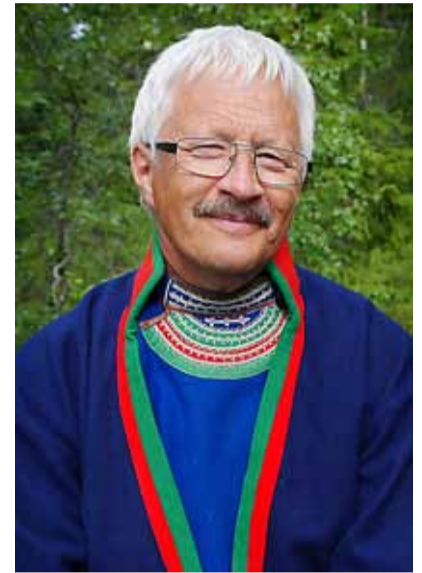
oppgave: vurdere tekster og bilder som skal bli det nye bladet.

Følelsen av både vemod og lettelse forsterkes av at jeg også blir pensjonert fra tjenesten som prest. Det har jeg vært i 37 år. De siste 17 årene har jeg vært prest i sørsamisk område. Arbeidet med Daerpies Dierie har vært nært knyttet til min stilling som prest.

Som redaktør – og som prest – har jeg ønsket å være en brobygger, synliggjøre mangfold i det samiske samfunnet og fremfor alt vise at kristentroen hører vanlige folk til.

Hva skal du nå gjøre? Du er jo blitt pensjonist! En svensk erkebiskop fikk det samme spørsmålet da han skulle gå av og bli pensjonist. ”Nu skal jag inte göra, men vara”, skal han ha svart. Det høres spennende og skummelt ut: bare ”være” uten å måtte ”gjøre” noe.

Takk kjære leser for følget! Nå tar en ny redaktør over.

BIERNA LEINE BIENTIE

Tack! Välkommen!

I arton år har Daerpies Dierie funnits. Med fyra tidningar per år betyder det 72 tidningsnummer. Det är inte lite. Under hela tiden har Bierna Leine Bientie som huvudredaktör inspirerat, haft visioner, varit redaktionens ledare, utfört en massa vanligt tidningsslit – och på köpet själv blivit alltmer tidningsmänniska.

Vi vet att Bierna också haft och har stor betydelse när det gäller praktiserande och utveckling av samisk teologi, liturgi och kyrkomusik. Det gäller på både norsk och svensk sida.

Detsamma gäller arbetet med

bibelöversättningar. Det kommer han att även få ägna en hel del av sin kommande tid åt. Liksom han inte släpper Daerpies Dierie helt och hållet utan kommer att finnas kvar som skribent och fotograf. Det gäller, hoppas redaktionen, även Biernas fru Anne-Grethe.

Nu blir det skifte på redaktörsposten. Einar Bondevik träder till. Tidningsredaktionen ser fram mot att lära känna och arbeta med honom.

Ett varmt tack till Bierna och ett lika varmt välkommen till Einar!

URBAN ENGVALL

Rekryteringsansvar!

Bierna Leine Bientie har nu slutat som samepräst i Den norske kirke. På svensk sida blev för några år sedan Bo Lundmark pensionär. De här banbrytarna har haft en omätbar betydelse för utvecklingen av ett samiskt, inte minst sydsamiskt, kyrkoliv.

Finns det några (syd-)samer som är präster som tar över? På annat ställe i den här tidningen kan vi läsa att Bierna är den enda norska präst som är same som brukar jojken som en naturlig del av liturgi och förkunelse.

Strukturer og strategier for samiskt kyrkoliv är viktiga, men de blir tomme ord om det inte finns

samer som kan leva dem. Som tur är finns i båda kyrkorna präster som kan räknas till samernas vänner som nu går in i oppgiften. Vi får hjälpa dem att bli alltmera samer – även om de aldrig kan bli samer.

Både Bierna och Bo har, som andra präster, i sitt yrkesliv fungerat rekryterande utan att räkna detta som en av sina hovedoppgifter. Det är så det fungerer. Men hovedansvaret for att inspirera og utrusta präster som är samer ligger inte på de enskilda medarbetarna utan på kyrkorna, centralt, regionalt og lokalt.

URBAN ENGVALL

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jñh daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jñh gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Första sidan:

Konfirmasjonsgudstjenesten for de samiske konfirmantene startet i Røros kapell. Konfirmantene og hele menigheten gikk i prosesjon for å avslutte i Røros kirke.
Foto: Elen Kristina Utsi

Plantekunnskap videreført

Sanking av fatna, kvann, som er både en krydder-, mat- og medisinplante. Fra venstre: Anna Jønsson, Britt Sparrock, Helen Jønsson og Berit Ellen Gaino Jåma.

Interessen var stor da Røyrvik og Snåsa kommune inviterte til språkbad med tema urter og planter onsdagen før midtsommerhelgen. Ingvald Jåma er kjent for sin kunnskap om planteriket og er guide for dagens fullbookede kurs.

– Det var veldig trivelig å bli invitert hit i dag, sier Ingvald Jåma og legger til at dette er det tiende kurset han deltar på.

Med på laget er også Jonhild Joma, Anna Granefjell, Eli Kappfjell og Jonar Thomasson som mentorer. De diskuterer de samiske navnene på planter og urter og bidrar sammen med blant annet Maili Jåma og Maudi Persson Steinfjell til det språklige i dag.

Kurset er et samarbeid mellom Røyrvik og Snåsa kommune med de respektive språksentrene Gieleaernie og Gielem Nastedh, representert av Tove Mette Wigdahl Jåma, Ann-Sofi Fjällström og Britt Sparrock.

NORD OG SØR MØTES

Vi starter på Vallheim hos Næjla Joma, og får første innblikk i planter som tradisjonelt sett har blitt

brukt av samene her i Østre Namdal og over grensa til Jämtland.

– Det som er spesielt med dette området er at her møtes både sørlige og nordlige kartkjære planter. Vi får en fin miks av planter som ellers vokser lengre fra hverandre, forteller Joma og peker i en bue østover mot svenskegrensa.

Den første planten vi blir kjent med er fatna, eller kvann på norsk. Det er stilken vi er ute etter, og det er greit å lære seg hvordan man spiser den rett, ellers kan den bli for bitter når man spiser den rå.

– Ta en bit av stilken og klem den flat. Dra av den ytterste hinna før du spiser den, instruerer Ingvald.

BLADER OG RØTTER

Folk står nå i klynger rundt om jordet på Vallheim og plukker alle surblad de kommer over. Jåma er best hvis bladene er runde på toppen, de kan kokes til en kompott for en frisk dessert. Deltagerne fyller opp poser med den jåama de finner, før det er tid for lunsj og en pust i bakken rundt bålet.

Kursguide Ingvald Jåma deler med seg av sin kunnskap om matplanter og medisinerter til de over 30 deltakerne på dagens språkbad.

Ekskursjonen bærer videre til neste stopp, vi har beveget oss noen kilometer vestover til en traktorvei som går i retning Renselvatnet. Allerede få meter inn stopper gruppen rundt noen tepperotplanter. De gule blomstene lyser mot oss, men det er ikke de vi er interessert i. Næjla graver opp planten og viser oss den gjenkjennelige røde roten. Folk fotograferer og noterer flittig, før vi går videre innover. Vi stopper ved et tre der den umiskjennelige nimmeths-moere vokser.

SELVSKREVEN MEDISINPLANTE

Utover sesongen blir de grønne bærene røde, men de er uansett

Arrangørene sorterer surblad, som ble dessert for dagen. Kok en full kasserolle av jåama med en liten kopp vann. Server med sukker og fløte.

giftige og må ikke spises. Det er barken man bruker, noe Ingvald har erfaring med. En gang da han skulle rydde unna ei bru, ramlet han ved et uhell og fikk den over seg. Han var alene og ble liggende i over fem timer før noen fant ham.

– Beinnet mitt var fanget, jeg satt bom fast. Smertene ble sterkere og sterkere oppover ryggen og nakken. Jeg klarte heldigvis å røre meg såpass at jeg fikk fisket opp pengepungen fra bakomma, beretter Ingvald.

I den hadde han litt tørket bark fra nimmeths-moere som han tok en liten bit av og tygget på. Etter en halvtime hadde smertene avtatt, og han er sikker på at den hjalp ham å berge livet.

– I dag går jeg ingen steder uten nimmeths-moere i pengepungen, bedyrer Ingvald, som forøvrig forbausset legene på St. Olavs over at kroppen hans var i så god stand som den var etter denne harde påkjenningen.

JAARJAKOMMUNEN

Vi kommer til siste stoppested for plantesanking og gruppen setter i gang å plukke jaarja i store favner. Det er virkelig nok turt å ta av, og skal vi tro de som vet gjelder dette hele kommunen.

– Det er så mye av den her at Røyrvik like gjerne skulle blitt kalt jaarjakommunen, sier Ingvald og smiler.

Gruppen har under dagen vært ivrige sankere, tilbake i sentrum kan kokkene som skal lage middag med dagens fangst til slutt ikke ta i mot mer jaarja. Det fine med den er imidlertid at den kan tørkes, slik man gjorde før for å ha planten tilgjengelig utenom sesongen. Før middag tar Ingvald en siste gjennomgang av alle dagens planter, slik at ingen informasjon skal gå tapt.

– Vi må huske på at dette er gammel viten som tilhører oss samer. Jeg synes vi skal være svært takknemlige for at vi fikk ta del av denne kunnskapen i dag, sier Britt Sparrock.

TEKST OG FOTO:
LINA S. JØNSSON

Til lunsj fikk seminargjestene forsyne seg fra et koldtbord bestående av tradisjonelle råvarer med moderne vri.

Mat på egne premisser

Tema for årets midtsommerseminar i Røyrvik var tradisjon og nytenking innen samisk mat og matproduksjon. Foredragsholderne oppfordret til fokus på at samer selv har både retten og ansvaret å formidle sin egen kultur. De frammøtte fikk også servert smakebiter av moderne samisk mat.

Der onsdagens språkbad fokuserte på tradisjonell kunnskap, tok torsdagens seminar pinnen videre til moderne samisk mat og matproduksjon. Ol-Johan Sikku holdt foredrag om utviklingen av samisk matkultur. Han har vært med på å starte Slow food Sapmi (SFS), en bransjeorganisasjon som driver med kvalitetssikring av samiske matprodukt og støtter produsenter som ønsker drive etter slow food-konseptet.

NATURFOLKSFILOSOFI

Tankegangen er at maten skal være god, ren og rettferdig, samt at den produseres på naturens premisser.

– Samer har, som andre naturfolk, sett på mennesket som en del

Ann Sparrock er kokk under matseminaret. Hun har tidligere sittet i juryen til Sapmi Awards.

av naturens kretslop. Dette påvirker naturlig nok vår matkultur. Vi har i dag et ansvar å formidle vår egen kultur og må ta tilbake produksjonen og økonomien fra industrisamfunnet, sier Sikku.

Han refererer til at de som tjener mest på for eksempel reinkjøtt i dag ikke er reineierne. Størstedelen av

fortjenestene går nemlig til ikke-samiske aktører.

MATSUVERNITET

Problematikken rundt storkapitalen var et kjernetema også i Gustaf Jillker sitt foredrag. Han har lenge vært engasjert i urfolksspørsmål og har i denne sammenheng besøkt flere land verden over.

I nordisk sammenheng mener han at dagens kamp mot storkapitalen er en kamp mot landgrabbing i nord, der samer spesielt er sårbare. Generelt er det også en kamp mot de største selskapene.

– Næringsmiddelprodusenter styrer hva vi spiser, vår livsstil og økonomi, sier Jillker.

Han bruker begrepet matsuvernitet for å forklare retten til å produsere sin egen mat på egne premisser, noe som blant annet innebærer at urfolk får lovfestet rettigheter til tradisjonelle produksjonsmetoder.

SPENNENDE SMAKSPRØVER

Alle frammøtte fikk i pausen mellom foredragene sjansen å smake på utvalgte godbiter laget av kokk Ann

Sparrock.

Hun kunne med hjelp fra ektemannen Maahke by på moderne retter som carpaccio av rein (rått kjøtt i tynne skiver), marinert rype og en hjerte- og tungesalat.

– Ofte assosieres samisk mat stort sett

med koka kjøtt. Koka kjøtt er bra mat det, men det var veldig spennende å smake god moderne mat også. Jeg likte spesielt godt rypa, sier en av de eldre frammøtte med et smil, som forøvrig ikke ville ha sitt navn på trykk.

Råvarer var sponset av Njallam rihpestibie, et interregionalt samarbeid mellom SFS og Røyrvik kommune.

Vi må ta tilbake den samiske økonomien, sier foredragsholder Ol-Johan Sikku.

TEKST OG FOTO:
LINA S. JØNSSON

Lansering av bok om samisk mat

Beapmoe er en sammenstilling av informasjon om samiske mattradisjoner og oppskrifter. Boken er et resultat av et interregionalt samarbeid mellom Røyrvik kommune og Slow food Sapmi.

Prosjektledere og forfattere Gustaf Jillker og Berit Ellen Gaino Jåma benyttet anledning av sin boklansering under midtsom-

merseminaret å takke alle de som har bidratt til prosjektet, spesielt de fra den eldre generasjonen som har delt med seg av sin matkunnskap.

Beapmoe har i tillegg til samisk, en del på norsk og en på svensk og inneholder både tradisjonelle og moderne matoppskrifter.

Den tar opp flere områder som fiskeing, baking og urter, men har fordypet seg spe-

sielt i ivaretagelse og behandling av rein.

– Dette er kun en sped begynnelse. Det var så mye vi ikke fikk med i boken, så derfor er dette et prosjekt vi må fortsette med, sier Jåma.

Boken kan kjøpes blant annet på www.slowfoodsapmi.com.

LINA S. JØNSSON

”Vaajmoe-riepieh” bāetieh

Noere almetjh āadtjoeh ektesne ārrodh, trājjadidh, föörhkedidh jih laavlodh. Musihke-skivem edtjeh aaj darjodh.

Govleme ”Vaajmoe-riepiej” bijre? Ijje? Gāāvnesieh abpe Saepmesne, jih maehthebe dejtie vuejnedh gosse ektesne laavloeminie jih föörhkede-minie.

”Vaajmoe” 2010 jaepien eelki jih gellien aejkien ovmeše sijjesne Saepmesne låāvleme.

STOERE PROSJEKTE

Daan jaepien stoere prosjekte mij edtja noere saemide nuepiem vedtedh sijjen gielide nænnoestidh, orre voelpigujmie āahpenidh jih trājjadidh. Daan jaepien dah orre slaajes almetjh, ”Vaajmoe-riepieh”, āadtjoejin Petter Stoor’em,

SANKS’este goltelidh jih delie sinsitnine geerve aamhtesi bijre soptsestidh. Cajsa Tengblad jih Sven Henriksen, ræriestin guktie maehthie ussjedidh jih buerebe jieleddh. Åarjel saemien teatere aaj meatan.

Ektine trājjadin jih jijnjem föörhkedin. Orre laavlomh darjoejin. Jeatjah artisth aaj āadtjoejin govledh.

Ubmejen gærhkosne laavloejin.

Dah mah dennie soejkesjimmie-dāehkesne, dan aavosne juktie prosjekte hijven sjidti. Domtoe goh Vaajmoe iktegish gāāvnesamme. Sijhtieh vielie daejnie barkedh.

Soejkesjeh musihke-skivem darjodh Luspen Folkhögskola’ine ektine daan tjaktjen. Gaajhkesch mah Vaajmojne aerebi låāvleme, āadtjoejh meatan ārrodh.

EVELINA OLOFSSON

Vaajmoe

Projektledare: Jannie Staffansson.

Körledare: Elin Herlitz.

Samordnare: Evelina Olofsson och Katarina Poggats Sarri.

Deltagare: Julia Omma, EllenSara Sparrock, Lene Cecilia Sparrock, Sanna Vannar, Anja Jannok, Erika Jannok, Ida Jannok, Ann-Katrin Marainen, Luvisa Holmqvist, Sara Hermansson.

Vaajmoe engasjerer ungdom

Unge mennesker får komme sammen, synge og ha det fint. Vaajmoe startet i 2010 og har hatt samlinger for unge men-

nesker flere steder. I år har Vaajmoe hatt en samling i samarbeid med SANKS (Samisk kompetansesenter i psykiatri).

Petter Stoor, Cajsa Tegblad og Sven Henriksen var blant foredragsholderne. Selvfølgelig ble det mye sang. De fikk også

synge i Umeå kyrka. Nå søker de om penger til en egen CD-plate.

Maanaj-TV āarjelsaemien gielesne

Daan jaepien, goevten raajeste, maanah mikh fihkin maanaj-TV-em āarjelsaemiengielesne vuarjasjidh. Luhkie boelhketji tjirr, NRK-esne, mijjeh Laarine jih Læjsine āahpenamme.

Laara, tjidjtjebe jih onne āabpebe Tronesen gāajkoe jāhteme. Laaran bööremes voelpe, gaajhtse Mia, aaj dāeriedi. Laaran tjidjtje tuhtjie gaajhtsh eah edtjh gāetien sisnie ārrodh. Dihthe nænnoestamme Mia edtja Familieparkese juhtedh. Laara ij sijhth dan bööremes voelpem āavhtodh, jih jis Mia ij fihkh gāetien sisnie ārrodh dellie Laara ij sijhth gænnah. Ålkenes Laara jih gaajhtse Mia Læjsam rāakedieh, jih Læjsa viehkehte Miam vāārkhedh.

Piere Åhren (Jorm) lea Laara jih Hilma Dunfjeld Møltnvik (Snåsa) lea Læjsa.

Nimhtie Laara orre voelpem fihkie.

SĪJPEM GEEHTEMINIE

Læjsan aehtjie Familieparken sisnie barka. Læjsan aehtjie Laarese barkoem kreekegeehtijinie faala jih nimhtie Laara maahta Mian luvnie guessine minnedh gāessie sājhta. Aktene Læjsine jijnjh gieltegh deahpadieh, mohte Laara ānnetji skabroeh jih jeenjemesijste bælla. Mijjeh

vuejnebe Laara jih Læjsa sĳepegēehtijinie, guktie gāarede gāessie minnieh hāagkodh, jih aaj guktie gāarede dejnie ammes bovtjine ”Nihko”.

VIELIE MAANAJ-TV

”Laara & Læjsa” hijven maanide sjeahta, bene aaj luste vuarjasjidh daakte-almetjidie. Daelie dah mubpine ”sesongine” berkieh, jih daan aejkien mijjeh edtjeh vuarjasjidh mah deahpadieh Laarine jih Læjsine Åarjel-saemiej skuvlesne, Snāasesne.

Mejtie ih datne annje ”Laara & Læjsa” vuarjasjamme? Dellie datne maahtah dam vuarjasjidh gaskeviermesne: <http://tv.nrk.no/serie/laara-og-leisa>

SAGKA MARIE FJELLHEIM DANIELSEN

Endelig barne-TV på sørsamisk

I år fikk barn endelig se barne-TV på sørsamisk. Der ble vi kjent med Laara og Leisa. Serien handler om Laara som har flyttet til et nytt sted. Der får han en ny venn i Leisa. Sammen med Leisa opplever Laara mye spennende, men som også kanskje er litt skummelt. Det arbeides nå med den andre sesongen av ”Laara & Leisa”. Første sesong kan du se på Internett: <http://tv.nrk.no/serie/laara-og-leisa>

Konfirmantene ved Røros kapell der konfirmasjonsgudstjenesten startet. Foran fra venstre Anta Fjellheim (Elgå), Oddvin Andreas Fjellheim Knapp (Toten), Katja Nilsdatter Utsi (Namsskogan), Aina Lene Gaino Danielsen (Kautokeino), Maida Kristin Kappfjell Åhren (Namdalseid), Sigvart Brendberg (Sørburøy). Andre rekke fra venstre: Ungdomsledere fra Saemien åålmege Lajla Danilesen Liffell (Tverrvatnet), John-Egil Magga (Glåmos/Tromsø), Anna Jönsson (Røyrvik).

En vandrende konfirmasjonsgudstjeneste

Konfirmasjonsgudstjenesten startet i Røros kapell og fortsatte i kirka, Bergstaden Ziir. Konfirmantene tok menigheten med på en vandring fra kapellet til kirka mens de sang og joiket "Båetieh mov gaavalohke".

Konfirmantene i samisk menighet i sørsamisk område hadde laget en flott konfirmasjonsgudstjeneste søndag 10. august. Røros kapell var pyntet med *dueljeh*/reinskinn og *tjærvieh*/reinhorn.

Konfirmantene hadde selv laget preken. Da ble dagens prekentekest lest på konfirmantenes hjertespråk; sørsamisk, nordsamisk og norsk. De hadde også skrevet en bønn. Deretter var det lystenning. Konfirmantene hadde også tekstlesingene på sine

egne hjertespråk. Noen av konfirmantene hadde også vakker solosang.

INSPIRERT AV SAMISKE GAMMEN

Røros kapell ligger like ovenfor kirka i Røros. Røros kapell er bygd i 1962. På Røros menighet sine hjemmesider er alle kirkebyggene presentert i både tekst og bilder. Der kan vi lese at arkitekten har blitt "inspirert av den samiske gammen".

Røros kirke har en mer tradisjonell arkitektur. Den har stått siden kopperverkets glanstid og vært "Gud til ære og Bergstaden til pryd". Ofte blir den kalt "Bergstaden Ziir". Ziir betyr pryd.

I konfirmantundervisningen det siste året har konfirmantene vært gjennom ulike tema. Et av temaene har vært identitet. Dette temaet rommer mye, blant annet tro og liv og samenes forhold til kirka både før og nå.

PÅ VANDRING

Konfirmantene hadde uken i forveien fått høre om og sett bilder av samer i Rørossamfunnet før i tiden. Da var det vanlig at samer kom vandrende til Røros for både dåp og konfirmasjon. Konfirmantene hadde sett ulike bilder ved Rørosmuseet, der samer var samlet med reinflokken midt i sentrum. Det ble derfor veldig fint når konfirmantene tok med seg menigheten ut på en vandring mellom Røros kapell og Bergstaden Ziir.

En av konfirmantene snakket om *gaavalohke* /lederreinen. Når man kaller på den, så går den først og viser vei. Deretter følger flokken etter. Konfirmantene gikk først med en *bealloe*/bjølle, og hele menigheten fulgte etter. Alle sang "Båetieh mov gaavalohke" fra den ene kirken til den neste. I Bergstaden Ziir ble det bedt for hver enkelt av konfirmantene.

TEKST OG FOTO:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Konfirmantene sjekker historien

Konfirmantene var på flere turer i lokalområdene både på norsk og svensk side. Konfirmantene var blant annet på en dagstur i Funäsdalen og videre til Mittådalen. Det ble også en fjelltur med undersøkelser av samiske kulturminner i Gåebrien sjetje. Det ble også en anledning til et besøk på Rørosmuseet. Der viste Jenny Fjellheim ulike bilder av samer i Rørossamfunnet gjennom ulike tidsperioder. Det ble også anledning til å se på hvordan gruvesamfunnet på Røros vokste frem. Deretter gikk konfirmantene rundt i Røros sentrum.

Konfirmantene fikk i oppgave å se etter synlige spor etter samer og tegn på samers tilstedeværelse i bybildet. Der ble de oppmerksom på et skilt under denne bronsereinen.

– Jeg tror neppe at dette var en villrein, slik de vil ha oss til å tro! Vi vet jo at det levde samer i dette området på den tiden kobberverket ble etablert, smiler Sigvart Brendberg.

TEKST OG FOTO:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Oddvin Andreas Fjellheim Knapp, Anta Mortensson, Sigvart Brendberg, Katja Nilsdatter Utsi, Aina Lene Danielsen og Maida Kappfjell Åhren var på en ukens konfirmantleir på Røros i august.

Konfirmandläger

Ung, same och kristen. Tre nyckelord för det samiska konfirmandlägret där fyrtioåriga ungdomar får möjlighet att både stärka sin identitet och komma närmare Gud.

– Det som är så bra är att jag får komma hit och se att jag inte är ensam, det finns många som man kan relatera till. Man känner sig hemma, säger konfirmanden Mathilda Njaita.

Det är i början av augusti och konfirmanderna har precis anlänt till kyrkans fjällgård i Jäkkvik för några dagars miljöombyte från lägergården i Burträsk.

Lassona tas fram. De är en naturlig del av den samiska kultur som präglar lägret. Workshops i hantverk, jojkning och slagverk blandas med bakning, fjällvandring och samisk andlighet.

– Det här är ett sätt att bygga ihop Sápmi redan från konfirmandåldern. Vi har väldigt många fina kompetenser, både ledarna och de samiska aktörer som kommer hit. Det är kul att konfirmanderna får prova på lite olika saker, säger Anders Stenman som är konfirmand-

ledare och arbetar som präst i Arvidsjaurs församling.

KONTEXTUELLT ARBETSSÄTT

Han visar på paralleller mellan samisk andlighet och kristendom. Mycket av det som är centralt i det traditionellt samiska finns också i Bibeln.

– Vi försöker ha ett kontextuellt arbetssätt där "Kristus läggs i en samisk vagg", som jag brukar uttrycka det. Där tar vi in sådant i den samiska mytologin som har likheter i den kristna tron. Alla grundtankar i de första kapitlen i Gamla testamentet brukar också finnas hos urfolken, berättar Anders.

Under tisdagen är det dags för en kortare fjällvandring. Målet är ett rengärde där konfirman-

Konfirmanderna lyssnar koncentrerat på guiden i Lappstan.

derna får övernatta i en kåta, en lavvu som det heter på samiska.

SAME, UNG, KONFIRMAND

Det samiska konfirmandlägret har genomgått en stark utveck-

ling. Det har skett i samarbete mellan Härnösands och Luleå stift och Samiska rådet i Svenska kyrkan och i nära kontakt med den samiska ungdomsorganisationen Sáminuorra.

Åsa Wiik Sandlund, konfirmandkonsulent i Luleå stift, är en av dem som varit med under flera år.

– Under de senaste åren har vi bland annat tagit fram den samiska frälsarkransen med samiska material, vi har jobbat fram ett konfirmationskors och vi har tagit fram ledarutbildningar, berättar hon.

Målet med samisk konfirmandverksamhet är detsamma som för all konfirmandverksamhet i Svenska kyrkan; att den ska vara en tjänst åt den unga människan och alltså meningsfull och relevant för konfirmanden. Åsa berättar att man genom lägret vill erbjuda en verksamhet där de unga får upptäcka att man kan samtidigt vara same, ung och konfirmand.

STOR KYRKA BEHÖVS

– Något som är specifikt för det här lägret är att det behövs en riktigt stor kyrka, säger Åsa. Till en samisk konfirmation kan det komma uppemot 900 personer och till festen kommer

För Mathilda Njaita är lassokastningen inte enbart en fritidsaktivitet, hon är även en av deltagarna i årets Same-SM.

ger ett sammanhang

Unga samer från hela landet konfirmerades i augusti efter konfirmandläger i Burträsk och Jäkkvik.

Varsin kniv och varsitt knivbälte har de flesta konfirmanderna, och alla är personligt utformade. Nils Joel Partapuoli har lånat till sig några extra.

också många hundra. Att en ung människa konfirmeras är i en samisk släkt ofta en oerhört stor händelse, och man är bra på att följa sin konfirmand. Konfirmationen är en fest. Det är som en kille sa: "Man slarvar inte bort sin konfirmation."

SPRÅKET EN VIKTIG DEL

– Bourre idet!

Det är onsdag och konfirmanderna väcks av de lulesamiska orden för "god morgon". Varje dag

är det en speciell varietet av det samiska språket som står i fokus.

Ungefär hälften av årets konfirmander talar nordsamiska. Konfirmanden Juhán Nikolaus Wuolab Wollberg är en av dem som kan språket sedan födseln. För honom är det viktigt att språket förs vidare.

– Självklart känns det viktigt. Jag tror att den här generationen av samisktalande har fått lite press och ångest. De samer som kan vill gärna lära sina barn språ-

ket. Man vet att det annars dör ut ganska snabbt, säger Juhán.

GEMENSAM IDENTITET

Det har knappt gått en vecka av lägets tre veckor, men gruppen börjar redan svetsas ihop. Konfirmanderna Martina Fjällberg och Mathilda Njaita hoppas på att hitta vänner för livet.

– Det känns som att man har känt allihopa alltid. Man får helt nya sätt att se på människor. Man får vara med samiska

"Man slarvar inte bort sin konfirmation."

ungdomar med samma identitet som en själv, och här finns språket, naturen och levnadssättet med, säger Mathilda.

Vad skulle du säga till andra ungdomar som funderade på att konfirmera sig?

– Åk! Det kommer att förändra dig totalt. Fast på ett bra sätt, säger Martina.

TEXT OCH FOTO:
EMMA LARSSON

”Gleder meg til å bli kjent med folk”

Det sier den nye presten i sørsamisk område, Einar Bondevik, og legger til at han ser fram i mot å holde gudstjenester på samisk. Han ble under kirkehelgen i Johkegaske i august innsatt som prest i sørsamisk område.

Der vår nå pensjonerte Bierna Bientie hadde siste offisielle gudstjeneste under Johkegaskehelgen, stiger den 44 år gamle Einar Bondevik inn i rollen som ny sameprest. En tydelig ydmyk og seriøs ny prest ble ønsket velkommen av både biskopen og representanter fra menigheten og det sørsamiske området i sammenheng med gudstjenesten.

Opprinnelig er Einar fra Sogndal i Sogn og Fjordane, og med foreldre fra Sogndal og Haugesund uten kjente samiske aner i slekten, kan vi trygt kalle ham en fullblods vestlending. Det samiske er likevel ikke fjernt fra Einar i det hele tatt. Han har de siste 18 og et halvt årene bodd og jobbet i Rana i Nordland, et sted han selv kaller en smeltdigel av mange ulike samer.

LÆREVILLIG

I tillegg har han noen studiepoeng i samisk historie fra samisk høyskole i Kautokeino, og ble for to år siden ferdig med et 30 studiepoengs språkprogram i sørsamisk i Östersund. Utfordringen han har støtt på når det gjelder språket gjelder i første omgang en mangel på situasjo-

ner der han kan praktisere det han har lært.

Einar vil fortsette med språkstudiet denne høsten og har fått innvilget permisjon fra Nidaros om å ta 30 studiepoeng til i sørsamisk, desentralisert i Östersund. Samtidig med studiet håper han i jobben som prest å få brukt språket mer.

– Det er jo viktig å ta det man lært ut i praksis. Så det er bare å snakke samisk til meg, så kan jeg med litt hjelp forstå, forteller presten som forøvrig både sang salmer og leste på samisk under gudstjenesten i Johkegaske.

Einar vil på en annen side ikke skrive på samisk i Daerpies Dierie før han føler han kan det skikkelig, han vil nemlig at det skal være helt rett samisk fra sin side.

PÅ REISEFOT

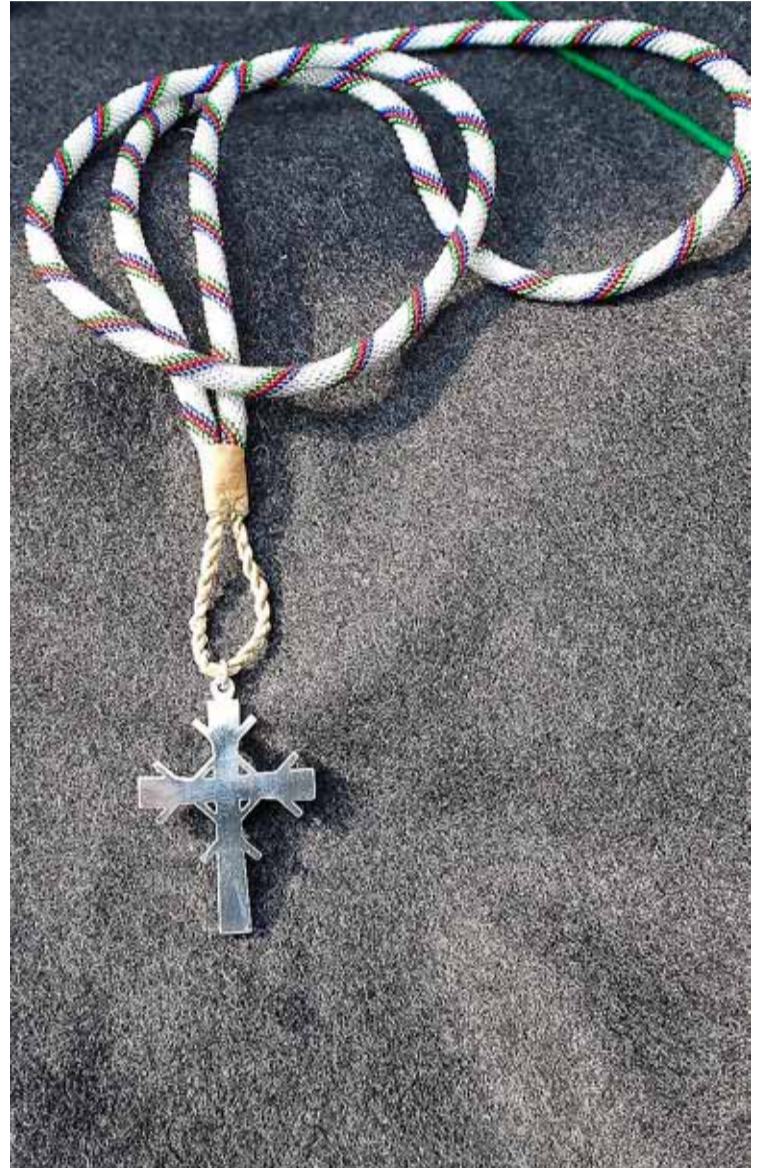
Før Einar flyttet til Rana, var samisk helt fremmed for ham. Men det han kaller det ekte og genuine har alltid interessert ham, også det å bli kjent med nye folk og kulturer.

Etter videregående reiste Einar på interrail og var ryggsekkтуриert i India, Nepal og sør-Asia i ett år. Turen ga mersmak og han har siden det besøkt blant annet Sri Lanka under teologistudiene og Madagaskar i sammenheng med et misjonsprosjekt.

Han fikk øynene mer opp for det samiske etter hjemkomsten fra en tur til Bolivia.

– Det var noen som sa til

FOTO: MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Dette smykket skal Einar bære i sin tjeneste som sørsameprest. Det er SÅR som står for innkjøpet. Sølvkorset er designet av Monica Kappfjell og laget av Anna Jønsson. Perlekjede/værjoe er laget av Jenny Fjellheim.

”Jesus var og er like mye same som han er nordmann eller zulu eller portugiser for den saks skyld”

meg at ”urfolk, det har vi da her også. Jeg innså at det hadde han selvfølgelig rett i, man trenger ikke å se til andre siden

av verden for å finne mer av det, sier han.

Denne innsikten betydde ikke at Einar mistet interessen for reising og bli kjent med nye kulturer, men heller at det åpnet opp for å bli mer kjent med den samiske kulturen og troen.

KONTEKSTUELL TEOLOGI

I sammenheng med jobben som prest i Mo i Rana, syntes han også å se mer av det samiske, spesielt blant ungdommen.

– Jeg har en magefølelse på at det samiske har blitt mer tydelig i offentligheten med tiden. For eksempel velger samiske

FOTO: MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Einar Bondevik ser fram til å starte i jobben som ny prest i sørsamisk område. Han håper også i fremtiden å lære seg mer samisk.

ungdommer oftere kofta til konfirmasjonen, og jeg har inntrykk av at de også snakker mer samisk, forteller han.

I kirkelig sammenheng og tolkning av teksten, mener han at det er interessant hvordan ulike folk forstår og praktiserer troen, ut i fra sin egen kultur. Samtidig som det er mye i den felleskirkelige tradisjonen fra oldkirken som vi har felles over hele verden, har urfolksperspektivet og den samiske røsten kanskje vært mer stille.

– Jesus var og er like mye same som han er nordmann eller zulu eller portugiser for den saks skyld. Så hvordan ser Jesus ut i samisk drakt? Jeg tror

den samiske stemmen har mye å tilføre omverdenen, filosoferer Einar.

MENINGSFULL JOBB

Prest var ikke noe Einar hadde planlagt å bli i utgangspunktet, det måtte gå en stund før han innså at presteyrket var noe han ville satse på.

– Nei det var slettet ikke sikkert at jeg skulle bli prest. Jeg studerte teologi fordi jeg syntes det var interessant, men i dag har jeg også innsett at å være prest er en veldig meningsfull jobb, forteller Einar.

Utdanningen gjorde at han kunne forsøke seg som prest, noe han gjorde da han startet

som det han selv kaller for ”prest på prøve” i Nord-Rana og Sjøna menigheter i 1996. Som menighetsprest fikk han flere og flere oppgaver i årene som fulgte og begynte etterhvert å kjenne at rollen hadde vokst på ham.

– Å være prest har blitt en del av meg, sier Einar.

VEIEN FRAMOVER

Einar er far til tre jenter i alderen 11 til 17 år som bor hos ham halvparten av tiden. Han kommer til å bli boende på Båsmo i Rana, og er forberedt på at den nye stillingen som sameprest vil kreve en god del reisevirksomhet.

Når han har tid til overs håper han imidlertid å utøve sine fri-

tidsinteresser, han trener fotball med en kameratgjeng en gang i uken og synger også fast i et kor.

Einar vil nå i første omgang sette seg inn i hvilke arbeidsoppgaver han kommer til å få, og selv om han i skrivende stund er usikker på hvordan alt det praktiske kommer til å bli, vil han ha oversikt over det da han starter for fullt i september. Videre framover er prioriteringen å lære seg folk å kjenne og han håper folk vil ta ham i mot.

– Det viktigste for meg nå er å se og lytte og bli kjent med folk i det sørsamiske området. Det gleder jeg meg til, sier vår nye prest.

LINA S. JØNSSON

FOTO: ANNE-GRETHE LEINE BIENTIE

Bierna Leine Bientie kommer, nå som han er pensjonert etter nesten 40 år som prest, til å fokusere på bare det å være menneske.

En vandring i tid og tenking

Etter at Bierna Leine Bientie holdt sin første preken i anledning åpningen av Saemien Sijte på Snåsa, har det fram til nå gått over 35 år. "Det har vært en lang vandring, både i tid og tenking", sa han i sin siste gudstjeneste.

Bierna Leine Bientie startet som sameprest for sytten år siden. Da han søkte på jobben hadde han vært sogneprest i Snåsa siden 1988, og før den tid residerende kapellan i Nord-Rana menighet i ti år.

Etter at årets kirkehelg i Johkegaske er over, har Bierna nå holdt sin siste preken som prest for sørsamer. Han er i ferd med å bli pensjonist og ser tilbake på sitt yrkesløp med ny innsikt. Samtidig ser han framover og gleder seg til å få mer tid sam-

men med familien og i det hele tatt, ja, bare være.

UTYPISK YRKE

Å ta en akademisk utdanning var ikke noe en same fra bygda gjorde på Biernas tid, og slettes ikke det å bli prest. Bierna reagerte derfor tvilende og lattermildt da en religionslærer han hadde på videregående spurte ham om han ikke skulle vurdere det. Etter en tid innså han dog at det hadde vært et seriøst forslag og han bestemte seg, han ville studere teologi og bli prest.

I 1971 begynte yrkesreisen da han startet på Menighetsfakultetet i Oslo. Som ung fikk Bierna imidlertid lære at det samiske ikke var brukende noe sted i kirken eller i troen. Med årene har holdningene heldigvis endret seg.

"I dag kan jeg si at det er en urett å tro at det samiske er djevlesk eller ubrukbart i kirken"

– I dag kan jeg si at det er en urett å tro at det samiske er djevlesk eller ubrukbart i kirken, sa Bierna under prekenen i Johkegaske.

– Det samiske folket er jo et søkende og åndelig folk, fortsatte han, og la til at det er godt å kunne nyte Guds skaperverk og naturen, og sammen med andre samer ha de samiske forfedrene som forbilder, uten skam.

MANGE SMÅ SKRITT

Bierna har under sin vandring gjennom et helt yrkesliv sett at

det har vært de små skrittene som har vært mest betydningsfulle for synliggjøring av det samiske i kirkelig sammenheng. Som den gangen Frode Fjellheim ble forespurt om å lage musikk til gudstjenesteliturgien.

– Da var vi litt modige synes jeg, forteller Bierna og tror at sørsamer kanskje er litt mer vågale enn nordsamene når det gjelder å ta joiken i bruk.

En annen hendelse Bierna husker godt var da presten på Snåsa ba Albert Jåma om å ta med tromma til kirken.

FOTO: ANNE-GRETHE LEINE BIENTE

Bierna presenterer fjellene for dåpsbarnet og sier: "Dah Leah dov vaerih."

– En skjellsettende opplevelse. Å bruke tromma i kirken, "går det an?" tenkte vi, erindrer Bierna.

Da Bierna fikk ideen til å få i gang det sørsamiske kirkebladet Daerpies Dierie i 1997, tenkte han at dette ville bli et tidsskrift som kunne involvere og knytte sammen folk i det sørsamiske området. For Bierna har Daerpies Dierie blant annet fungert som et sted der han som prest kunne nå folket, fire ganger i året.

FRAMTIDIGE BIDRAG

Selv om Bierna nå har sluttet som prest for sørsamer, er han ikke ferdig med å bidra i den samiske menigheten for godt.

– Å være prest er man vigslat til for livet, sa biskop Tor Singaas

"Å bruke tromma i kirka, går det an?"

til Bierna under åpningen av gudstjenesten i kirkehelga.

Bierna er nok enig i det, han er ikke helt ferdig ennå. Han kommer til å være en bidragsyter til Daerpies Dierie for eksempel, men uten det redaktøransvaret han hadde før. For det andre kommer han til å fortsette med et oversettingsprosjekt som har gått over lengre tid, der tekster fra både GT og NT skal oversettes fra norsk til sørsamisk. Dette er tekster som også skal brukes i

gudstjenester og kirkelige handlinger.

Det er et stort arbeide og han sitter i en gruppe på seks personer. Planen er å være ferdig til jul. Etter det er det heller ikke stopp, Bierna har nye oversettingsprosjekt på gang utover våren neste år.

BARE VÆRE

Nå er det imidlertid samvær med familien som er første prioritet. Han og kona Anne-Grethe har nettopp kjøpt seg bobil, så det kommer til å bli en del turer mellom Snåsa og dit barn og barnebarn bor. Bierna sier han gleder seg veldig til å bare være *aajja*/bestefar, og at han nå selv får styre sin egen tid.

– Det ligger vel litt i genene dette her må å være i bevegelse

framover, sier Bierna og understreker at det skal bli godt å la tiden bli styrt av impulsen og ikke av almanakken.

Når jobbtelefoner, arbeidsreiser og det å skyndte seg fra det ene til det andre blir et saga blott, kommer han til å fokusere på bare det å være menneske og ta seg tid til å dvele over ting.

– Jeg må si som en svensk biskop som nettopp gikk av med pensjon sa, "nu ska jag inte göra, bara vara", sier Bierna.

LINA S. JØNSSON

Lengsel og joik i Nidarosdomen

Åndelig lengsel og politisk frigjøring var temaet da Mari Boine og Bierna Leine Bientie møtte biskop Tor Singsaas til samtale i Nidarosdomen under Olavfestdagene.

Om lag 100 personer hadde møtt opp i nasjonalhelligdommen for å høre om samisk åndsliv og kamp for aksept i kirka og i storsamfunnet forøvrig.

Den kjente joikeren Mari Boine vokste opp i et strengt læstadiansk hjem, der det meste fra den samiske kulturarven ble sett på som djevelens verk. Det var vanskelig for en ung jente som hadde en lidenskap for joiken og en lengsel etter å kunne videreføre sine forfedres tradisjoner.

JOIK I KIRKA

Bierna har som den første presten for sørsamer måttet kjempe for at det samiske skal få en plass i kirka, også i Nidarosdomen. På hver sin kant har de vært aktive i frigjøringen av samisk kulturarv som i mange år har blitt usynliggjort og stigmatisert.

Et sentralt tema i samtalen med biskopen var joikens plass

i kirka. Etter at Ole Edvart Antonsen fremførte en joik i Kautokeino kirke i fjor brøt det ut en heftig debatt. Menighetsrådet i bygda reagerte kraftig siden de hadde lagt ned forbud mot bruk av joik i kirkerommet.

Mari vokste opp med at joiken var synd. Det var bare salmesang som var tillatt, selv om utførelsen av denne hadde nære relasjoner til joiken. I løpet av sitt voksne liv har hun måttet arbeide hardt for å kunne prelle av seg sinnet som forbudet påførte henne.

– Jeg har måttet rydde unna mye av den demoniseringen av det samiske som jeg har vokst opp med. Nå er jeg den vakre diamanten som jeg er, sier Mari og smiler lurt.

GØY VAR FORBUDT

Denne prosessen har vært litt ulik i sørsamisk område, men joiken har ikke fått en naturlig

Bierna Leine Bientie, Tor Singsaas og Mari Boine i samtale om joik.

plass i kirka før i nyere tid.

– Vi lærte jo også at alt som var gøy var forbudt. Det har tatt lang tid å kvitte seg med dette, sier Bierna.

I de siste årene har han som eneste prest i landet brukt joiken under forkynnelsen og i gudstjenesten forøvrig.

Mari og Bierna er enige om at joiken har en spesiell egenskap:

– Der ord ikke strekker til, kan en bruke joiken. Det er en måte

å uttrykke følelser på, sier de.

Og joik ble det også i Nidarosdomen, fra både Mari og Bierna.

TEKST OG FOTO:
EVA FJELLHEIM

Informativt om samer i Åre Skrift om *Ruvhten sijte*

Under förra året gav Gaaltije, med Ewa Ljungdahl som författare och fotograf, bland annat ut broschyren *Samer i Åre* (Skrifter utgivna av Gaaltije 13).

Till format och upplägg liknar den de småskrifter Gaaltije tidigare presenterat. Men målsättningen är nog en annan, nämligen att för till exempel turister och gästarbetare bidra med en första introduktion gällande samernas historia och närvaro i Åreområdet.

Många av dessa behöver hjälp att reflektera över att man faktiskt befinner sig i samiskt kärnområde och över att den nästan allt uppslukande turismen har en stark påverkan på samernas traditionella näringar.

Således kan informationen i skriften upplevas som mer allmänt hållen. En något mer djupgående information har ju

tidigare också givits i exempelvis skriften om Njaarke.

Den här lilla skriften fyller säkert sin funktion, förutsatt att den verkligen sprids i massupplaga. Det jag ändå önskat mig hade varit en mer utförlig karta där fler av de namn som används i texten och de kanske få samiska namnen hade funnits med.

URBAN ENGVALL

Ruvhten sijte är ytterligare en småskrift från flitiga Gaaltije (Skrifter utgivna av Gaaltije 15), utgiven 2013 med Ewa Ljungdahl som författare och fotograf.

Den har det upplägg som vi känner igen och uppskattar sedan tidigare. Här finns de vanliga avsnitten om spår, rensköttsel i dag, renskötseläret, möten, fjälltursim etcetera.

Och här finns det speciella vi förknippar med området: flytten från Käringsjön till Brändåsen, Vivallen med samiskt gravfält från 1000-talet, Gröndalen med sitt viktiga läge för flyktingar från Norge under andra världskriget, Rogen, Anders Fjellner, Lopme Naestie ...

Plus avslutning med ett par sidor om kulturminneslagen och om respekt för rennäringen.

Sammantaget, liksom Gaaltijes tidigare småskrifter, ett lättill-

gängligt och intresseväckande material som man önskar att många fick i sina händer, inte minst alla som ger sig ut på vandring i detta samiska kulturlandskap och riskerar traska rakt igenom gamla eldstäder och vissten utan att reflektera så mycket över vad de ser eller undrar vad det är de ser.

URBAN ENGVALL

Elsa Laula Renberg.

FOTO: BIERNA LEINE BIENTIE

Ella Holm Bull.

Kvinnelige forkjempere

Elsa Laula Renberg og Ella Holm Bull er to sentrale kvinneskikkelser i den sørsamiske historien. Den ene fikk betydning for samisk organisasjonsarbeid og den andre for sørsamisk språk.

6. februar 2017 vil bli en stor merkedag for hele den samiske folkegruppa. På denne datoen for hundre år siden i Trondheim startet det første landsmøtet for samer. Dette landsmøtet fikk stor betydning for samene i Skandinavia, Finland og de på Kolahalvøya. Det var en reell start på den samiske organisasjonstanken, på samarbeidsviljen og et forbedret syn på egenverdi og større tro på egen kultur.

Det er nå om lag bare to og et halvt år til vi er inne i året 2017, og 100 år siden landsmøtet i Trondheim. Det vil bli en begivenhet for samene, men også for den øvrige befolkningen i de landene der det bor samer. Innen den tid bør for eksempel Den norske grunnloven foreligge på samisk.

ORGANISASJONSKVINNEN

Det var flere samer – spesielt fra det sørsamiske området – som satte sitt preg på landsmøtet. Elsa Laula Renberg hadde i over ti år arbeidet med organisasjonstanken og vært særdeles aktivt fra begynnelsen av 1900-tallet.

I hennes bok, *Inför lif eller död*, en pamflett, forteller hun at hun i ung alder var særdeles opptatt av samenes livssituasjon, både næringsmessig og sosialt. I hele sitt liv arbeidet hun uførtroddent med samenes sak.

– Hun slet seg ut på dette, fortalte hennes sønn Thomas jr. i en samtale sommeren 2001.

Hun var også en forkjemper for kvinnene. Hun stiftet Brurskanken Samiske Kvinneforening allerede 5. desember 1910, og det var denne foreningen som tok initiativet til landsmøtet i 1917. I arrangementskomiteen var det bare kvinner. Elsa Laula holdt åpningstalen under landsmøtet, og var også en av forgrunnsfigurene under møtet.

Det er ingen tvil om at Elsa Laula Renberg var en av de mest markante kvinneskikkelsene i norsk samfunns- liv i første del av 1900-tallet. Hun var en meget sterk debattant og agitator, var meget selvsikker på talerstolen, noe som gjorde at folk fikk stor respekt for henne. I tillegg var hun skrivefør og godt samfunnsorientert.

– Vi hadde mange aviser heime, også Oslo-aviser, fortalte Thomas jr.

SPRÅKKVINNEN

En annen kvinne i det sørsamiske miljøet som fikk utrettet svært mye for den sørsamiske kulturen og for det sørsamiske språket, var Ella Holm Bull. Hun var bare om lag to år gammel da Elsa Laula Renberg døde, og var altså nære på to generasjoner yngre. Likevel var det mye å ta fatt på innenfor den sørsamiske kulturen. Det skulle da også bli skole og språk som hun skulle komme til å arbeide iherdig med mesteparten av sitt liv.

Hun ble den første rektoren da den nye sameskolen, Åarjel-saemiej skuvle, åpna på Snåsa i 1968. Dette ble et pionerarbeid, spesielt når det gjaldt opplæring i sørsamisk. I dette arbeidet hadde hun god støtte av professor ved Oslo universitet, Knut Bergsland. De utarbeidet sammen et leseheft som kom ut i 1974. Han hadde også vært hennes lærer i sørsamisk.

Under en samtale med Ella Holm Bull i 2001 fortalte hun hvordan de

kom fram til hvilke bokstavtyper som burde velges i det sørsamiske skriftspråket:

”Knut Bergsland hadde bare en elev, og det var meg. Vi satt mot hverandre ved et bord og hadde drøftinger på gang om utviklinga av det sørsamiske skriftspråket. Kan vi ikke bare bruke de vanlige bokstavene som vi bruker i norsk? sa jeg. 'Ja, det gjør vi', svarte Bergsland. Og slik ble det”, fortalte hun.

Ella Holm Bull kom til å arbeide jevnt og trutt med å utforme lærebøker og undervisningsmateriale på sørsamisk. Ja, for det fantes ikke.

”Det ble 'Fra dag til dag-metoden' i mange år. Og det var et slit”, fortalte hun under samtalen i 2001.

De lærebøkene hun laget, laget hun fra grunnen av, altså ikke oversatt. I 1978 ble den sørsamiske læreboknormalen godkjent både i Norge og i Sverige.

LEIF BRASETH

Elsa og Ella bør minnes

Leif Braseth foreslår at Elsa Laula og Ella Holm Bull bør få hver sin skulptur ved Saemien Sijte.

– Det er all grunn til å hedre de to pionerene på en synlig og framtrødd måte, sier Leif Braseth og foreslår at det reises en skulptur eller et monument av hver av dem.

– Det burde bli reist til minne om

deres oppofrende, grunnleggende og viktige arbeid, og til en påminnelse for den yngre generasjon om det grunnarbeidet de gjorde.

Et slikt minnesmerke burde også være et ledd i informasjonen og

opplysningen for den øvrige befolkningen i landet.

Leif Braseth har interessert seg for sørsamisk historie i mange år. Han mener den samiske befolkningen er alt for beskjedne til å framheve sin egen kultur og historie.

– To skulpturer vil forbedre den situasjonen, sier han og legger til at

de to skulpturene bør stå sammen. Et finfint sted vil bli ved inngangen til det nye bygget ved Saemien Sijte, og tenk om en avduking kunne skje 6. februar 2017!

BIERNA LEINE BIENTIE

Saepmie Welcomes j̄ih CONIFA World Football Cup

FOTO: WWW.NRK.NO/SAPMI/

Suehpeden 31-n biejjien j̄ijnjh almetjh lin Staaren t̄aarjesne t̄j̄aanghkenamme gosse Saepmie Welcomes, saemien kultuvre-deahpadimmie, j̄ih CONIFA World Football cup edtji r̄ih-pestidh. Ovmessie artisth laav-loejin, d̄aehkie Kurdistaneste daanhtsoeji j̄ih gaajhkh dah t̄j̄iektjed̄aehkieh̄ āehpiedehtin. Elina Israelsson j̄ih J̄örgen Stenberg "United in the game" laav-loejigan, akte dejstie CONIFA-laavloejistie, j̄ih minngemes dle Saepmien stoere talange Jon Henrik Fjällgren laavloeji.

CONIFA World Football Cup lea VM almetjidie j̄ih nasjovnde mah eah̄ åadtjoeh FIFA'sne t̄j̄iektjedh. Daan j̄aepien CONIFA Staaresne lij. Minngebe d̄aehkieh lin meatan: Saepmie, Countea de Nissa (Abkhazien, Kurdistan), Ellan Vannin (Nagorno Karabakh), Padania (South Ossetia), Armeans Suruyoye, Darfur United, Tamil Eelam j̄ih Associacion Occitania De Fotbol.

FELICIA LÖFGREN

Samisk velkomst til verdens-cup

CONIFA:s verdenscup i fotball for urfolk, ble i år arrangert i Sverige og Östersund i slutten av mai. Samtidig ble det arrangert en samisk kulturfes-

tival i tilknytning til cup. Det var ikke bare samisk kulturinnslag men for eksempel dans fra Kurdistan. Elina Israelsson og J̄örgen Stenberg joiket „Unite

in the game“ og joik av det siste samiske talentet Jon Henrik Fjällgren.

I tillegg til lag fra Saepmie, stilte det lag fra blant annet

Kurdistan, Nagorno Karabakh, Ossetia, Darfur og Elam.

FOTO: MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

SÅ til Kirkemøtet

Samisk menighet i sørsamisk område (SÅ) vil komme opp som sak på Kirkemøtet i 2015. Men først må Samisk kirkeråd behandle saken. Det vil skje i løpet av denne høsten.

Forhåpentlig vil Samisk kirkeråd tilråde at SÅ skal bli en permanent ordning. Den endelige vedtaket vil bli tatt på Kirkemøtet til høsten.

BIERNA LEINE BIENTIE

Vi er spent og forhåpningsfulle på denne avgjørelsen, sier leder i Saemien Åålmege Sigfred J̄ama.

Inger penger til samisk trosopplæring

Saemien Åålmegeaerie søkte Kirkerådet om 600.000 kroner til trosopplæringsmateriell. Dessverre ble søknaden avslått.

Saemien Åålmegeaerie søkte i vår Kirkerådet om prosjektmidler for prosjektet *Viermeiegurrije skyllemasse*. Prosjektet skulle utvikle og systematisere trosopplæringsmateriell for sørsamisk konfirmantunder-visning. Behovet for materiell er stort, skrev Saemien Åålmegeaerie i sin søknad.

– Dette var utrolig skuffende, sier en oppgitt daglig leder i Saemien Åålmege, Monica Kappfjell. Vi hadde lagt ned mye

tid og arbeid i en omfattende søknad. Vi var optimistisk og hadde tro på at vi skulle få tildelt prosjektmidler. Slik ble det dessverre ikke. Derfor må vi se fremover og jobbe videre med hvordan vi skal finansiere arbeidet med en den sørsamiske konfirmantundervisningen, sier hun.

Kirkerådet kunngjorde i juni at de har innvilget 20 av 50 søknader som har en samlet ramme på 2,8 millioner. Deriblant var 9 fag- og forskningsprosjekt og 11 materiell- og metodeprosjekt innvilget.

MEERKE LEINE BIENTIE

Vaino Persson i en klass för sig

För tredje året i rad var det dags för Sápmi Awards i Jokkmokk. Här erbjöds konserter, föreläsningar, filmvisningar, lassokastning, galamiddag och spännande tävlingar. **Vaino Persson vann i kategorin kunnig kvinnlig renskötare.**

”Hon har visat en solid kunskap inom traditionell renskötsel och en djup kunskap om det samiska språket. Hon har en stark anknytning till renskötseln och det samiska samhället.” Så lät juryns motivering när Vaino Persson, från Arjeplog, utsågs som vinnare i kategorin kunnig kvinnlig renskötare.

– Jag är så tacksam för alla röster som jag fått, berättar Vaino.

Springdelen av tävlingen blev en utmaning för henne, då hon några dagar innan tävlingen blev påkörd över foten av en bil. Trots det stod hon klar för start med silvertejp runt den skadade foten.

FOLKET HADE NOMINERAT

Tidigare under våren hade folket nominerat och röstat fram finalisterna till Sápmi Awards. Finalister i traditionell duodji var Lena Persson, Pia Katarina Jannok och Jon Tomas Utsi. I samisk matkonst och kunskap tävlade Heikki Nikula, Johan Lans och Máret Rávdna M. Buljo. De tre finalisterna i kategorin kunnig kvinnlig renskötare var Ann-Ristin Fjellgren, Risten J. Gaup Eira och Vaino Persson.

Under helgen fick finalisterna visa publik och jurygrupper vad de gick

för. I duodji hade slöjdfinalisterna ställt ut sina alster. I kocktävlingen fick finalisterna tre timmar på sig att tillaga en tre rätters meny bestående av förrätt, huvudrätt och efterrätt.

Tävlingen som drog mest publik var kunnig kvinnlig renskötare. De tre finalisterna tävlade i fyra olika grenar: springa och lassokastning, memorera renmärken, terminologi för renens inre organ och till sist göra eld och koka kaffe.

JOJKA MED JON-HENRIK

När det var dags för talangvinnaren Jon-Henrik Fjällgren att kliva upp på scenen, hade de flesta glömt bort det kyliga kvällsvädret och trängdes framför scenen för att lyssna och jojka med.

En bit från stora scenen anordnades publiksuccén Midnattsolkastet. Det var många som under dagen försökte kvalificera sig till finalen, som satte igång, som namnet säger, vid midnatt. Segrare blev Helena Omma och Bengt-Erik Pittsa. Bengt-Erik gjorde en trippel och tog hem tävlingen för tredje året i rad.

Sista dagen var det dags att äntligen utse vinnarna. Som tidigare år kom finalisterna med båtar över sjön Talvatis. Segrare i traditionell slöjd blev Jon Tomas Utsi, i kockarnas kamp vann Máret Rávdna M. Buljo, och Vaino Persson kammade alltså hem segern och äran som kunnig kvinnlig renskötare.

TEXT OCH FOTO:
BRITA IREN THOMASSON

Årets vinnare i kategorin kunnig kvinnlig renskötare: Vaino Persson.

Fjölårets vinnare Martin Kuorak ror årets finalister i duodji Pia Katarina Jannok, Lena Persson och Jon Tomas Utsi över sjön Talvadis.

Färre kvinnor än män i renskogen

FOTO: BIERNA LEINE BIENTIE

Kvinnornas position i renskötseln behöver stärkas.

Färre kvinnor än män äger renar och betydligt färre kvinnor än män är gruppansvariga. Renägare som är kvinnor har också färre renar än män.

Det framgår av Maria Karlssons och Sofia Näckters examensarbete i psykologi, *Erfarenheter av att vara ung renskötande kvinna* (Umeå universitet).

Det finns en central del och en perifer del i renskötselarbetet. Den centrala, nära renarna, sköts av männen och är mer för-

knippad med hög status. Den mer perifera delen sköts av kvinnorna.

– En bra kvinna är en som tar hand om barnen på gårdet, slänger fast några kalvar, sen hem och laga mat, hänga upp kläder, hinna ta hand om barn och allting – och inte gnälla, det är det bästa, säger en kvinna i de intervjuer som Karlsson och Näckter gjort.

LÄS HELA ARTIKELN PÅ
SAMETINGET.SE.

Kyrkodagar i Arvidsjaur 2017

FOTO: URBAN ENGVALL

Samiska kyrkodagarna i Mo i Rana 2013.

De samiska kyrkodagarna anordnas vart fjärde år och är en av de viktigaste mötesplatserna för det samiska kyrkolivet. De samlar både samer och icke-samer från Sverige, Finland, Norge och Ryssland.

Sommaren 2017 står Svenska kyrkan värd för de samiska kyrkodagarna som arrangeras i Arvidsjaur som ligger i det pite-samiska området och präglas av skogssamisk kultur.

– Jag hoppas att de samiska kyrkodagarna ska synliggöra det

samiska kyrkolivet och inspirera fler yngre samer att engagera sig i Svenska kyrkan, säger Sylvia Sparrok, ordförande i samiska rådet i Svenska kyrkan.

UTVECKLAR SAMISKT ARBETE

Ingrid Holmström Pallav, kyrkoherde i Arvidsjaur, ser de kommande kyrkodagarna som ett sätt att utveckla det samiska arbetet.

– Det är fantastiskt att Arvidsjaur får vara värd för ett så stort arrangemang, säger hon.

Biskop Hans Stiglund i Luleå stift gläds åt de kommande kyrkodagarna i Arvidsjaur:

– Samiska kyrkodagar präglas av gudstjänstglädje och mångfald. Vi ser fram emot att vara med och arrangera kyrkodagarna 2017, säger han.

De samiska kyrkodagarna har tidigare arrangerats i Jokkmokk (2004), Enare, Finland (2009) och Mo i Rana, Norge (2013).

KÄLLA: SVENSKA KYRKAN

Världskonferens för urfolk

FN:s världskonferens för urfolk (WCIP) 22-23 september i New York har som målsättning att främja förverkligandet av urfolksrättigheterna enligt FN:s urfolksdeklaration.

FN:s generalförsamling har bestämt att konferensen ska resultera i ett konkret och handlingsorienterat slutdokument.

Vid en förkonferens i Alta i juni 2013 möttes 600 urfolksdelegater. Där identifierades fyra teman som särskilt viktiga för världskonferensen i september:

- land, territorier och naturresurser
- förverkligandet och övervakningen av urfolksrättigheter i FN-systemet
- förverkligandet av urfolksrättigheter i världens stater
- prioriteringar för utveckling.

Det svenska sametingets styrelse har utsett Josefina Skerk, Håkan Jonsson och Ingrid Inga att representera Sametinget i Sverige.

LÄS MER PÅ SAMETINGET.SE.

Tjaktje

*Invid myrens kant
jag slår mig sakta ner
Blickar mot skyn
drar in den friska och kalla
luften, som verkar vara blå
Glittrar i solens sken
strålar och värmer
Fortfarande, ännu*

*Sakta stillar allt till vila
ett lugn så välkänt i sakta mak
lägger en lugnande hand över
Vindguden sänder bud
till oss alla
Försöker få oss förstå
att hösten snart är här,
snart vintern den kalla*

*Tiden är knapp
med allt som ska hinnas
I tacksamhet Moder Jords gåvor ta emot
Täcket så kallt, men ändå värmer
så hårt och kargt så fåglarna flyr
En kort stund i det stora, hela
så tuff tid för de utsatta*

*Saktar ner stegen
blickar ut över myren
Bären är plockade
fyllda är förråden
Känner lättnad
Nu kan vintern komma*

AANNA JOHANSSON LARSSON

Spara bästa sommarminnet!

Sommaren är till ända och sensommaren är här med jobbstart och återgång till ekorrhjulets alla måsten. Efter en lång och skön ledighet, med mycket värme och sol, försöker jag summera vad sommarledigheten gör med oss människor och varför vi behöver den.

Är semestern full av glädje och okomplicerade dagar, eller är det bara en annan form av måsten som finns sig? Kan vi njuta mer av dagen, familjen och livet – eller är semestern ännu mer stressande än vardagens rutiner och förpliktelser? Ska inte allt bara vara så bra hela sommaren med familjemys, glada upptåg och nya upplevelser som vi inte ens hinner njuta av för vi har så fullt upp med att vara glada, påhittiga och käcka?

När frågan om vad vi gjort i sommar kommer, då vi är tillbaka på arbetsplatsen och i vardagen, gäller det att komma med någon spännande och intressant upplevelse. Har vi blivit nog bruna, utvilade och kärleksfulla? För vad har vi väl annars semestern till? Men vad är egentligen viktigast? Är det mina egna eller är det andras förväntningar på vad som är lycka?

Jag känner att jag är lyckligt lottad som är uppvuxen i en renskötarfamilj och får tillbringa några veckor varje sommar nära min familj med arbetet kring kalvmärkningen. Alla är lika viktiga, och det är jobbet med att märka kalvarna som är i fokus – och då finns inga masker och idyllillusioner.

Man arbetar, äter, sover och gör det som måste göras, långt bort från markkonflikter och samhällets alla förpliktelser. Vi bor trångt, jobbar med kroppen, värnar om renen och familjen – och man somnar utmattad utan tankar och funderingar. Man gör och man är.

Jag undrar ibland om man ändå inte var lyckligare förr, när människans viktigaste uppgift var att klara av dagen och när arbetet för överlevnad var det centrala? Man hann inte tänka på att göra karriär, vara framgångsrik eller ha ett intressant och vackert liv, utan man var nöjd med att familjen hade det bra. När jag är på fjället med min familj är jag hel.

Om jag bara fick välja en dag som ett sommarminne så är det dagen då jag och min far for till en sjö och fiskade. Att sitta där i båten under tystnad mitt på fjället och höra vinden, fåglarna och kastspöets vinande är det som jag kommer plocka fram ur mitt minne när stress och måsten hopar sig. Jag tror vi behöver små oaser av lugn och stillhet för att finna vår egen inre ro.

Jag har ett minne till som jag vill dela som gjorde att jag stannade upp och var i nuet: Jag satt på verandan till en stuga i Dalarna. Solen sken och jag njöt av att sitta med kaffekoppen och en bok och med radion svagt på i bakgrunden. Då plötsligt hördes Jon Henriks jojk. Den uppfyllde mig och hela min själ, och det kändes som att tiden stod still. Att få uppleva att man i ett "vanligt" radioprogram spelade samisk musik tog mig med sådan kraft så jag fylldes av stolthet, glädje och tårar. Stoltheten att höra till, glädjen att vi äntligen hörs och tårar för alla som kämpat, kuvats och inte fått uppleva detta.

Så spara det bästa minnet av din sommar i ditt hjärta. Hitta din speciella plats, din sinnesro och din trygghet. Spara det till tunga och jobbiga dagar, till dagar då du misströstar och till dagar då du undrar vad som är meningen med livet. Jag tror att vi alla har sådana dagar, då vi har lust att ge upp och då vi inte orkar vara så bra.

För vad är alla pengar och alla framgångar i världen värda jämfört med en jojk som lyfter dig över fjället eller en far som stilla ror båten i land efter en god fiskedag i tyst samförstånd och närhet!

MADELEINE RENHUVUD

FOTO: M. ERIKSSON, LANDSTINGET DALARNA

Gie jih gusnie ároeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Ordförande: Sylvia Sparrok, tel 0647-352 40.

e-post: syllan3@hotmail.com

Handläggare för samiska frågor: Kaisa Huuva, Svenska kyrkan,

751 70 Uppsala, tel 018-16 95 00,

e-post: kaisa.huuva@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt församlingsarbete i Härnösands stift

Kontakt: Gabrielle Jacobsson, Samiskt resurs- och utvecklings-

centrum i Härnösands stift, Byevägen 7, 830 04 Mörsil,

tel. 076-119 19 48, e-post: gabrielle.jacobsson@svenskakyrkan.se.

Samiska krisnätverket

tel: 063-10 12 30 fredagar och söndagar mellan klockan 20 och 24.

Norge

Samisk kirkeråd Generalsekretær: Tore Johnsen,

postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, telef 23 08 12 00,

e-post: tore.johnsen@kirken.no.

Leder: Anne Dalheim

Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:

Linn Ellen Bientie Sivertsen

Saemien ålmegeaerie SÅR/

Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no

epost: monica.kappfjell@kirken.no

Leder: Sigfred Jåma, e-post: shjaama@hotmail.no

medlemmer: Oddvin Leine Bientie, Nils Tonny Bransfjell,

May Jönsson og prest Einar Bondevik.

Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien ålmege beajjetje áejvie /

daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell, telef 993 49 477,

Gløttvegen 2, 7750 Namdalseid

e-post: monica.kappfjell@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Bondevik,

Buegata 25, 8616 Mo i Rana, mobil 47453902,

e-post: prest@samiskmenighet.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,

e-post: diakon@samiskmenighet.no

Leder trosopplæring: Toamma Bientie

Vikar: Margrethe Kristin Leine Bientie

Solvang, 7370 Brekkebygd

mobil: 412 88 227, e-post: meerke@kirken.no

Umeå får examensrett

Universitetskanslerämbetet har beslutat ge Umeå universitet tillstånd att utfärda ämneslärarexamen i undervisningsämnet samiska som modersmål med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7-9 och i gymnasieskolan.

Umeå universitet ansökte i

oktober 2013 om tillstånd att utfärda ämneslärarexamen i samiska. Vid en tidigare prövning ansågs universitetet sakna tillfredsställande förutsättningar. Men nu uppfyller man kraven.

KÄLLA: SAMETINGET

Fler samiska texter finns på

www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift

(klicka på Flerspråkig kyrka)

www.svenskakyrkan.se

(klicka på Kyrka och samhälle, Flerspråkig kyrka)

www.samiskmenighet.no

Daerpies Dierie

Sydsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkoblاد

Adress: Heggvollan, N-7760 Snåsa, Norge

Telefon: 0047 74 15 11 55, mobil 0047 950 54 490,

e-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör och ansvarig utgivare:

Einar Bondevik, adress ovan.

Svensk samordnare: Urban Engvall,

Brån 101, 870 32 Ullånger, tel 070-344 08 82,

E-post: urban.engvall@svenskakyrkan.se

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Prenumeration under 2014: 140 kronor.

Avgiften betalas när faktura kommer.

Adressändring och prenumeration

Prenumerations- och adressfrågor hanteras av

tidningens distributör Nordic Gateway,

e-post: produktion@nordic-gateway.se

Grafisk form & repro:

Berling Press AB.

Tryck: V-TAB, Örebro.

Texter och bilder till nummer 4 2014 av Daerpies Dierie skickas senast 29 oktober till urban.engvall@svenskakyrkan.se

Om bristende rettigheter i ny skrivelse till FN

Svenska kyrkan har tillsammans med sex andra organisationer sammanställt en skrivelse som visar på brister i de mänskliga rättigheterna i Sverige. Den handlar om skyddet för barn, urfolk, nationella minoriteter samt flyktingar, asylsökande och migranter. Sverige kommer att granskas i FN:s råd för mänskliga rättigheter inom ramen för Universal Periodic Review, UPR.

Under våren 2014 har Utrikesdepartementet bjudit in det civila samhället att lämna in synpunkter direkt till FN om läget för mänskliga rättigheter i Sverige. Sex minoritets- och urfolksorganisationer har tillsammans med Svenska kyrkan sammanställt sin skrivelse som bland annat tydliggör de svårigheter som många barn möter i sin vardag och skolgång.

EFTERLEVS INTE

Organisationerna menar att urfolksrätten behöver utvecklas i Sverige. Självbestämmande, inflytande och rätten till mark och vatten – i enlighet

med principerna i FN:s urfolksdeklaration – är inte säkrade trots att Sverige ställt sig bakom dem. Trycket på samerna ökar, bland annat till följd av gruvexploatering. Samiska barn och unga känner sig utsatta och ifrågasatta.

Den judiska minoriteten fruktar för sin säkerhet. Och mer behöver göras för att motverka diskriminering av bland andra romer. Uppföljningen visar att genomförandet av minoritetslagen går långsamt. Bristen på sanktioner försvårar minoriteternas arbete.

Inflytandet för nationella mino-

FN:s huvudkontor.

riteter behöver förbättras. Skolan klarar inte av att garantera rätten till språket, och därför kan inte barnen nå högre kunskapsnivåer i minoritetsspråken.

Skyddet av jiddisch och romani chib är svagt och lever inte upp till åtagandena i minoritetskonventionerna. Mer behöver göras rörande lärarutbildning, och fler åtgärder

behövs för att revitalisera minoritetsspråken.

BARNFATTIGDOM

I skrivelsen visas också på problemet med barnfattigdom – som Svenska kyrkan möter i sin verksamhet. Barns rättigheter tillgodoses inte i alla kommuner. Därför bör Sverige ratificera tilläggsprotokoll 3 så att enskilda individer får klagorätt.

Barns rättigheter behöver beaktas bättre när det gäller mobbing, barn i institutionsvård och asylsökande barn. Barns rätt till inflytande behöver förstärkas, och barnkonsekvensanalys kan vara ett bra verktyg.

När det gäller flyktingar, asylsökande och migranter behöver rätten till hälsovård säkerställas och polisens arbete behöver utvecklas.

KÄLLA: SVENSKA KYRKAN

FOTO: JAN ROGER ØSTBY, SAMETINGET

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) vil styrke unges innflytelse i Sametingets politikk.

SUPU ble opprettet som permanent organ i 2003, med den hensikt å forbedre samisk ungdoms muligheter til å påvirke Sametingets politikk. Utvalget består av fem faste medlemmer som er oppnevnt av Sametingsrådet. Medlemmene kommer fra hele landet og er mellom 16 og 28 år gamle.

Det nye utvalget består av:

Ánná Káísá Partapuoli (leder), vara: Ida Ristiinna Hætta Ophaug Risten-Marja Inga (nestleder), vara: Jon Christer Mudenia Dávvet Solbakk, vara: Isak Danielsen Johan Daniel Mikkelsen, vara: Ánde Trosten Marte Mari Kvitfjell, vara: Siw Kristin Johnsen.

KONTAKTLEDD

Utvalget skal fungere som et kontaktledd mellom samisk ungdom og Sametinget, men også som høringsinstans og som "vakthund" overfor Sametinget når det gjelder ungdomsaker. På den måten kan SUPU bistå Sametinget i utformingen av tingets ungdomsprofil og ungdomspolitik.

SUPUs hovedoppgaver er å:

- bidra til å styrke samiske unges medbestemmelse og innflytelse på Sametingets politikk
- planlegge og arrangere Sametingets årlige ungdomskonferanser
- arbeide for å motivere flere samiske ungdommer til politisk engasjement

Ungdommer gir råd til Sametinget

Det norske sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) har fått nye medlemmer, og i den forbindelse ønsker man å fortelle litt om SUPU og hvordan ungdom kan ta kontakt. – Vi har lagt merke til at mange ikke vet hvem vi er og hva vi gjør, og det ønsker vi å forandre på, forteller SUPU:s nye leder Ánná Káísá Partapuoli.

- arbeide for å få flere unge til å registrere seg i Sametingets valgmanntall, for å øke unges deltakelse ved valg til Sametinget, og for å få flere unge representert på Sametinget og i andre av tingets styre og utvalg.

FRI ROLLE

– SUPU er gitt en fri rolle og kan arbeide med de saker de selv finner relevante. Derfor vil vi vite hva du synes er viktig. Vi har kontakt med politikerne og kan støtte opp om din sak. Kanskje det er lettere enn du tror å være med på å forme samfunnet vårt? Bry deg du også, oppfordrer Partapuoli.

PÅ INTERNETT

Man kan følge SUPU på Facebook: Sámedikki nuoraidpolitihkálš lávdegoddi (SáNuL/SUPU), på Instagram: saemiedigkien_noerh (www.instagram.com/saemiedigkien_noerh) og på blogg: noerehdiggi.wordpress.com.

Ta kontakt med SUPU:
e-post: supu@samediggi.no,
telefon: +47 915 74 533
(Ánná Káísá Partapuoli).

SUPU

Time hos presten ...

Jeg hadde sjelesorgstime hos presten John Kristian Rolfsnes i Olavskirken på Modum Bad nervesanatorium 23. mai 2001. Altertavlen i Olavskirken består av tre høye glassvinduer ut mot naturen – ikke noe annet.

Jeg gikk over broen fra sykehuset og bort til kirken – spent på hva som ville komme til å skje.

John Kristian ba meg om å finne en plass, og jeg satte meg lengst framme på høyre side; tre seter fra midtgangen. John Kristian satte seg på venstre side av midtgangen.

Han spurte: – Hvordan føles det å være her i kirken?

– Det føles egentlig greit nok, svarte jeg og tok meg lang tid til å tenke over hva jeg skulle fortsette å si. Da så jeg at altertavlen, som bestod av tre vinduer, åpnet utsikten til naturen som minnet meg om naturen som finnes nordpå. Derfor sa jeg:

– Men det er noe som forstyrrer. Korset forstyrrer. Det stenger for naturen utenfor, som likner på naturen som vi opplever i Finnmark.

– Hva er det som gjør at korset forstyrrer?

– Jeg forbinder det med streng lovforkynnelse. Krav og bud. Det er altfor mye knyttet opp mot synd og skyld, men jeg tror at Gud møter oss på en annen måte; gjennom sitt skaperverk. Det finner vi i altertavlen. Den minner meg om mine samiske røtter. Der er det godt å være. Jeg finner meg ikke til rette med alle krav og bud som korset symboliserer. Det blir for enkelt ... det blir for enkelt. Jeg opplever at Gud ønsker å møte meg og det samiske folket på en annen måte ... gjennom sitt skaperverk. At vi er skapt i Guds bilde som verdifulle mennesker.

John Kristian tenker seg nøye om og bruker lang tid før han fortsetter samtalen: – Har du lyst til å fjerne korset?

– Ja, det har jeg – egentlig.

– Hvordan kan du fjerne korset? Jeg tenker at det blir vanske-

lig, så jeg svarer usikkert: – Ja, på en måte har jeg lyst til det. Men jeg vet ikke hvordan?

– Det er to muligheter. Du kan enten rive det ned fra snoren som det er bundet opp med, eller du kan klippe av festeanordningen.

Jeg begynner å forstå at John Kristian faktisk mener at det er anledning til å fjerne korset, rent fysisk. Da jeg skjønner det, sier jeg: – Det er ikke nødvendig å rive det ned, det holder å klippe av snoren.

– Da går jeg og henter en saks, sier John Kristian – og mens han er borte for å hente saksen, tenker jeg: – *Dette er drastisk, men jeg har lyst...*

– Vil du klippe av snoren selv eller skal jeg gjøre det? spør John Kristian etter at han er kommet tilbake fra sakristiet.

– Jeg vil gjøre det selv, sier jeg – og så går jeg fram og klipper av opphenget mens John Kristian holder i korset så det ikke faller ned.

– Hvor skal vi gjøre av korset? fortsetter John Kristian.

– Vi kan plassere det bakerst i kirken, for korset hører jo tross alt med i kirken, men det behøver ikke å ha så sentral plassering at det forstyrrer for skaperverket, sier jeg.

John Kristian går bak i kirken og setter korset på den bakerste stolraden. Han kommer tilbake, setter seg på den samme plassen som før – og spør: – Hvordan føles det nå?

Jeg lener meg tilbake på stolen og funderer. Til slutt sier jeg: – Det var bedre. Nå kan jeg se Gud Skaperen på en bedre måte. Naturen kommer tydeligere fram. Vi har fjernet den største hindringen for å oppdage Guds skaperverk.

– Hva gjør vi nå?

– Jeg vet ikke, men når jeg tenker etter, så er det fortsatt noe som forstyrrer, sier jeg: – Bibelen på alteret forstyrrer.

– Hvorfor det?

– Det er så mange forkynnere som slår Bibelen i hodet på folk.

Det er som med korset, et altfor sterkt fokus på påbud og krav. Naturen derimot, har en langt mer innbydende inngang til Gudsrelasjonen.

– Har du lyst til å fjerne det?

– Ja!

– Da gjør vi det! sier John Kristian. Jeg går fram og tar Bibelen og plasserer den i sakristiet.

Så kommer han tilbake og setter seg igjen: – Hva tenker du nå? Jeg bruker tid til å ta inn over meg den nye situasjonen, så sier jeg: – Det er fortsatt noe som forstyrrer, alterlysene forstyrrer. De er bare menneskeskapte lys, og de kan ikke måle seg med naturens lys utenfor. Det er derfor de forstyrrer.

– Vil du fjerne dem?

– Ja, det vil jeg.

– Da gjør vi det, sier John Kristian – og vi bærer hvert vårt lys inn i sakristiet. Så går vi tilbake til plassene våre og setter oss.

– Men det er fortsatt noe som forstyrrer, sier jeg: – Selve alteret forstyrrer. Jeg forbinder det med ofring og opplever at det forkynner en Gud som jeg ikke helt klarer å forsonne meg med. Jeg tror Gud møter oss på en annen måte, at det ikke bare er slik at det er snakk om synd og skyld.

– Har du lyst til å fjerne det, spør John Kristian, og jeg svarer: – Ja.

Så går vi begge fram til alteret og løfter det til siden forbi den venstre benkeraden, og setter oss igjen.

– Dette er sterkt, John Kristian, sier jeg: – Nå føler jeg at Gud på en måte kommer mye nærmere meg. Det blir en annen gudsdimensjon.

Jeg tar meg tid til å ta innover meg at vi har fjernet korset, bibelen, lysene og alteret. Jeg liker det jeg nå ser, skaperverket utenfor som jeg knytter til skaperguden. Men så oppdager jeg at det er noe som forstyrrer.

– Alterringen forstyrrer, sier jeg: – Jeg føler at jeg ikke behøver å knele når jeg skal møte min Gud. Det hadde vært bedre

”Det er akkurat som at Gud kommer inn gjennom vinduene og møter meg på en kjærlighetsfull måte. Det er sterkt.”

å sitte i ring rundt et bål, eller møte Gud oppreist.

John Kristian spør om jeg vil fjerne alterringen. Jeg sier ja, og så løfter vi bort alterringen som består av tre deler, og plasserer den i nærheten av der vi satte alteret.

Da vi kommer tilbake til stolene våre, sier jeg: – Nå blir inntrykket av gudsmøtet enda sterkere. Det er akkurat som at Gud kommer inn gjennom vinduene og møter meg på en kjærlighetsfull måte. Det er sterkt.

Jeg merker i hele kroppen at dette er en opplevelse helt utenom det vanlige, noe jeg aldri har merket før. Jeg tar meg tid til å suge inn inntrykket, og oppdager at dette heller ikke er slik som det etter min mening burde være, det er fortsatt noe som forstyrrer, nemlig lysene i taket.

Jeg forteller det til John Kristian, og han går bak i rommet og skrur av lyset. Da han er tilbake på plass, merker jeg at alt er blitt mye bedre, jeg blir helt rørt og kan ikke uttrykke meg skikkelig med en gang.

– Dette er sterkt, sier jeg. Nå opplever jeg en harmoni mellom meg og naturen, mellom meg og Gud. Et slikt møte med Gud har jeg aldri hatt før.

– Hvor vil du plassere deg selv nå? sier John Kristian. Vil du gå ut og være en del av naturen?

– Nei, det vil jeg ikke. Det blir liksom ikke helt riktig. Jeg vil være her inne, sier jeg.

– Vil du sitte her på stolen eller vil du gå altertavlen i møte? spør John Kristian.

Jeg funderer en stund over hva jeg vil gjøre og bestemmer meg for å si at jeg vil gå fram.

Så går jeg fram, og mens jeg gjør det, får jeg lyst til å strekke armene i været og forme et Y-kors. Det gjør jeg med en sterk og god følelse inne i meg, og jeg fortsetter å gå helt inntil glassvinduene.

Dette er kanskje det sterkeste gudsmøtet jeg noen sinne har hatt, men når jeg kommer helt fram, oppdager jeg at det fin-

nes et hus litt nede i bakken til høyre. Jeg blir skremt med en gang, og opplever at harmonien blir litt borte; jeg hadde forventet meg å bare se naturen slik den er formet av Gud. Derfor går jeg tilbake og setter meg.

John Kristian spør meg om opplevelsen, og jeg forklarer hvordan det var, at det også i

dette tilfellet var noe som forstyrret. Vi samtalte om dette og kom fram til at paradiset ennå ikke finnes på jorda, at vi må vente til Jesus Kristus kommer tilbake og tar med seg sine barn til det lovede landet.

Så er timen over, og John Kristian spør meg om hvordan jeg vil forlate kirken; slik som den er,

eller om jeg vil hjelpe ham med å flytte de ulike tingene tilbake på plass.

Jeg sier at jeg vil forlate lokalet slik som det er, og det gjør jeg.

TEKST OG FOTO:
LARS JOHNSEN

Nejla baaatsoeburrie- jielemem guvvede

Nejla Sparrock Jonasson daan giesien guvvieh "Saepmie Welcomes"-feestivaalesne vuesiehtie. Sæjhta soptsestidh jïh guvvieh vuesiehtidh guktie bovtsi luvnie lea.

Gaaltije feestivaalem "Saepmie Welcomes" snjaltjen asken Staaresne öörni. Dïhte lea jaarjelsaemien kultuvre – jïh siebriedahkefeestivaale jïjnïh konseertigujmie jïh vuesiehtimmiejgujmie.

Nejla Sparrock Jonasson lij akte dejstie vuesiehtæjjiste. Baaatsoeburrie Tåssåsen Saemien Sijtesne, 24 jaepien båeries jïh Vallboste, Jiemteste båata. Dïhte guvvieh sov baaatsoeburrie-jielemen luvhtie vuesiehtie. Dejtie minngemes jaepien guvviedamme.

– Manne pryövem abpe jaepiem guvviedidh, ovmessie jaepien boelhkeste jïh klaerijste, bene jïjnïemes krievveste, Nejla jeahta.

GOGKA BOVTSI LEAH

Dïhte Jiemten jillielistie, jaarjelistie jïh Herjedalesne guvviedidh. Dovne vaeresne jïh skæjjesne jïh gaajhkene lehkesne gogka sov bovtsi leah. Dïhte eelki barre akten jaepien juassah.

– Aerebi manne barre naan guvvieh vaalteme gosse nuepie bööti jïh gosse tjaebpies lij, bene daelie manne dam sijjem jïh hillem ohtsedem. Manne jïjnïe viehkie mov aejhtien gæmmeste åadtjeme, mij lea guvviedæjja, man bijre edtjem måjhtalidh gosse ålkone guvvedem, Nejla soptseste.

MUBPIGUMIE SOPTSESTE
Daate festivaale lij orre dåaj-

rehtse disse, voestes aejkien vuesiehtæjjine. Dïhte jïjnïh liereme jïh tuhtji luste lij.

– Hijven mubpieh vuesiehtæjjajgumie soptsestidh jïh raeriestidh. Maam edtjem bæteme aejkien darjodh guktie buerebe sjædta, Nejla jeahta. Liereme maam edtjem guvvieh bijre saarnodh jïh mij lea vihkelommes.

Gosse Nejla jaarhkeskuvlesne orrijamme dle eelki bovtsigujmie barkedh. Badth mubpie barkoem daarpesje. Daelie gujht dam gaavneme.

– Manne eejnegen usjedamme mij mov mubpie tjirkessaalhka edtja årrodh. Guvvide åadtjoem doekedh. Almetjh Jiemtesne sijhtieh guvvieh sov vaereste jïh byjresistie utnedh, Nejla jeahta.

**TEKSTE JÏH GUVVIE:
TONE STAFFANSSON**

En fotograferande renskötare

Nejla Sparrock Jonasson har under det senaste året börjat fotografera sitt vardagliga arbete. I juni hade han sin första fotoutsällning under Gaaltijes sydsamiska kultur- och samhällsfestival, "Saepmie Welcomes", i Östersund. Han visar foton och berättar om sitt liv som renskötare i Tåssåsens sameby.

Nejla lea aavone gosse guvvieh sov jielemen bijre åadtje vuesiehtidh.

